



# Forsikringer

- desember 2007
  - hele kapitelet er revidert
  - nytt punkt 7.4.5 og 7.5.2
- desember 2005
  - punkt 4 endret
  - nytt punkt 11
  - avsnitt om skatt i punkt 7.5 og 8.5 er fjernet og innarbeidet i nytt punkt 11
- februar 2005
  - definisjonen av gjenkjøpsverdi i avsnitt 2 er presisert
- januar 2004
  - språklig gjennomgang
- februar 2003:
  - samboere som er omfattet av aal. 47 A er inkludert.
  - fradragsbeløpet i aal. § 17 er endret.

|          |  |           |
|----------|--|-----------|
| <b>1</b> | <b>INNLEDNING</b> .....  | <b>3</b>  |
| <b>2</b> | <b>BEGREPER</b> .....  | <b>3</b>  |
| <b>3</b> | <b>INDIVIDUELLE OG KOLLEKTIVE FORSIKRINGER</b> .....   | <b>3</b>  |
| <b>4</b> | <b>HOVEDREGEL OG VIKTIGE UNNTAK</b> .....  | <b>4</b>  |
| <b>5</b> | <b>KAPITALFORSIKRINGER</b> .....   | <b>4</b>  |
| 5.1      | -- INNLEDNING <small>KAPITALFORSIKRINGER</small> .....   | 4         |
| 5.2      | -- INDIVIDUELLE OG KOLLEKTIVE KAPITALFORSIKRINGER .....  | 4         |
| 5.2.1    | --- <i>Innledning</i> .....  | 4         |
| 5.2.2    | --- <i>Individuell kapitalforsikring</i> .....   | 4         |
| 5.2.3    | --- <i>Grupplivsforsikring</i> .....   | 5         |
| 5.3      | -- AVGIFTSPLIKTENS UTSTREKNING <small>KAPITALFORSIKRINGER</small> .....                                  | 5         |
| 5.3.1    | --- <i>Utbetaling ved død - utgangspunkter</i> .....   | 5         |
| 5.3.2    | --- <i>Utbetaling ved død – spesielt ved forsikring(er) tegnet på to eller eventuelt flere liv</i> ..... | 6         |
| 5.3.3    | --- <i>Utbetaling ved død - særbermerkninger til grupplivsforsikringer</i> .....                         | 8         |
| 5.3.4    | --- <i>forsikringspoliser og betaling av premie for slike</i> .....                                      | 8         |
| 5.4      | -- RÅDIGHETSTIDSPUNKTET <small>KAPITALFORSIKRINGER</small> .....   | 8         |
| 5.4.1    | --- <i>Betydningen av rådighetstidspunktet</i> .....   | 9         |
| 5.4.2    | --- <i>Overdragelse av forsikring eller midlene utbetales begunstiget person(er)</i> .....               | 9         |
| 5.4.3    | --- <i>Privat skifte, midlene utbetales dødsboet</i> .....   | 9         |
| 5.4.4    | --- <i>Offentlig skifte, midlene utbetales dødsboet</i> .....  | 9         |
| 5.5      | -- VERDSETTELSE <small>KAPITALFORSIKRINGER</small> .....   | 9         |
| <b>6</b> | <b>ULYKKESFORSIKRINGER</b> .....   | <b>10</b> |
| 6.1      | -- INNLEDNING <small>ULYKKESFORSIKRINGER</small> .....   | 10        |
| 6.2      | -- AVGIFTSPLIKTENS UTSTREKNING <small>ULYKKESFORSIKRINGER</small> .....                                  | 10        |
| 6.2.1    | --- <i>Utbetaling ved død</i> .....  | 10        |
| 6.2.2    | --- <i>Utbetaling ved død – spesielt ved forsikring(er) tegnet på to eller eventuelt flere liv</i> ..... | 11        |
| 6.2.3    | --- <i>Utbetaling ved død - særbermerkninger til kollektive ulykkesforsikringer</i> .....                | 11        |
| 6.2.4    | --- <i>forsikringspoliser og betaling av premie for slike</i> .....                                      | 11        |

|           |   |  |           |
|-----------|---|--|-----------|
| 6.3       | -- RÅDIGHETSTIDSPUNKTET   | ULYKKEFORSIKRINGER   | 12        |
| 6.3.1     | ---   | Betydningen av rådighetstidspunktet  | 12        |
| 6.3.2     | ---   | Overdragelse av forsikring eller midlene utbetales begunstiget person(er)  | 12        |
| 6.3.3     | ---   | Privat skifte, midlene utbetales dødsboet  | 12        |
| 6.3.4     | ---   | Offentlig skifte, midlene utbetales dødsboet   | 12        |
| 6.4       | -- VERDSETTELSE   | ULYKKEFORSIKRINGER   | 12        |
| <b>7</b>  | <b>LIVRENTEFORSIKRINGER</b>   |  | <b>13</b> |
| 7.1       | -- INNLEDNING   | LIVRENTEFORSIKRINGER   | 13        |
| 7.2       | -- INDIVIDUELLE OG KOLLEKTIVE LIVRENTEFORSIKRINGER                        |  | 13        |
| 7.2.1     | ---   | Innledning   | 13        |
| 7.2.2     | ---   | Individuelle renteforsikringer:  | 13        |
| 7.2.3     | ---   | Kollektive renteforsikringer:  | 14        |
| 7.3       | -- AVGIFTSPLIKTENS UTSTREKNING  | LIVRENTEFORSIKRINGER   | 14        |
| 7.3.1     | ---   | Utbetaling ved død   | 14        |
| 7.3.2     | ---   | forsikringspoliser og betaling av premie for slike   | 15        |
| 7.4       | -- RÅDIGHETSTIDSPUNKTET   | LIVRENTEFORSIKRINGER   | 15        |
| 7.4.1     | ---   | Betydningen av rådighetstidspunktet  | 15        |
| 7.4.2     | ---   | Overdragelse av forsikring eller midlene utbetales begunstiget person(er)  | 15        |
| 7.4.3     | ---   | Privat skifte, midlene utbetales dødsboet  | 16        |
| 7.4.4     | ---   | Offentlig skifte, midlene utbetales dødsboet   | 16        |
| 7.4.5     | ---   | Rådighetstidspunktet ved avbrudd etter "Midlertidig forskrift om avbrudd og opphør av individuelle livrentekontrakter av 19. mars 2007 nr. 278." | 16        |
| 7.5       | -- VERDSETTELSE   | LIVRENTEFORSIKRINGER   | 16        |
| 7.5.1     | ---   | Generelt   | 17        |
| 7.5.2     | ---   | Særlig om verdsettelse ved avbrudd etter "Midlertidig forskrift om avbrudd og opphør av individuell livrenteavtale av 19. mars 2007 nr. 278"     | 17        |
| <b>8</b>  | <b>PENSJONSFORSIKRINGER</b>   |  | <b>17</b> |
| 8.1       | -- INNLEDNING   | PENSJONSFORSIKRINGER   | 17        |
| 8.2       | -- INDIVIDUELLE OG KOLLEKTIVE PENSJONSFORSIKRINGER                        |  | 18        |
|           |   | Generelt   | 18        |
| 8.2.1     | ---   |  | 18        |
|           |   | Generelt om individuelle pensjonsavtaler   | 18        |
| 8.2.2     | ---   |  | 18        |
| 8.2.3     | ---   | Individuelle pensjonsavtaler – EPES 1968   | 18        |
| 8.2.4     | ---   | Individuelle pensjonsavtaler – EPES 1992   | 19        |
| 8.2.5     | ---   | Individuelle pensjonsavtaler – IPA   | 19        |
| 8.2.6     | ---   | Individuelle pensjonsavtaler – sammenfatning   | 19        |
| 8.3       | -- AVGIFTSPLIKTENS UTSTREKNING  | PENSJONSFORSIKRINGER   | 20        |
| 8.4       | -- RÅDIGHETSTIDSPUNKTET   | PENSJONSFORSIKRINGER   | 21        |
| 8.4.1     | ---   | Betydningen av rådighetstidspunktet  | 21        |
| 8.4.2     | ---   | midlene utbetales begunstiget person(er)   | 21        |
| 8.4.3     | ---   | Privat skifte, midlene utbetales dødsboet  | 21        |
| 8.4.4     | ---   | Offentlig skifte, midlene utbetales dødsboet   | 21        |
| 8.5       | -- VERDSETTELSE   | PENSJONSFORSIKRINGER   | 21        |
| <b>9</b>  | <b>VIKTIG UNNTAK: AAL. § 2 ÅTTENDE LEDD ANNET PUNKTUM</b>                 |  | <b>22</b> |
| 9.1.1     | ---   | Erstatningsutbetaling  | 22        |
| 9.1.2     | ---   | Forsikringsutbetaling under en ansvarsforsikring   | 22        |
| 9.1.3     | ---   | Forsikringsutbetaling som trer i stedet for utbetaling under en ansvarsforsikring  | 23        |
| <b>10</b> | <b>ULIKE FORHOLD</b>  |  | <b>23</b> |
| 10.1      | -- FORSIKRINGSUTBETALING VED DØD. – ARV ELLER GAVE?                       |  | 23        |
| 10.2      | -- AAL. § 17 – FRADRAG FOR MINDREÅRIGE ARVINGER                           |  | 23        |
| 10.3      | -- AVGIFTSBEREGNING NÅR NEGATIV BOVERDI OG DET UTBETALES FORSIKRINGSBELØP |  | 24        |
| 10.4      | -- AVSLAG PÅ FALT ARV ETTER AAL. § 8 TREDJE LEDD                          |  | 24        |
| <b>11</b> | <b>ARVEAVGIFT OG SKATT</b>  |  | <b>24</b> |
| 11.1      | -- INNLEDNING   |  | 24        |

|   |    |
|---|----|
| 11.2 -- ARVEAVGIFTSLOVEN § 2 ÅTTENDE LEDD TREDJE PUNKTUM..... | 24 |
| 11.3 -- SKATTELOVEN § 6-16.....                               | 25 |

## 1 Innledning

Dette kapitlet skal gi en oversikt over ulike forsikringstyper, hvilke forsikringsytelser som er avgiftspliktige, til hvilket tidspunkt forsikringsytelsene anses ervervet, verdsettelse av ulike forsikringsytelser og øvrige spørsmål om forsikringsytelser og arveavgift.

## 2 Begreper

**Begunstigelse:** disposisjon som gir noen en rett til å motta forsikringssummen helt/delvis ved forfall. Det kan følge av standardvilkårene eller av særskilt begunstigelse.

**Forsikrede:** "den persons liv eller helse forsikringen knytter seg til," jf. forsikringsavtaleloven (fal.) § 10-2 c).

**Forsikringstaker:** "den som inngår en individuell eller kollektiv forsikringsavtale med selskapet. Som forsikringstaker regnes også den som erverver eiendomsretten til forsikringen." Jf. fal. § 10-2 b).

**Gjenkjøpsverdi:** det beløpet forsikrede får utbetalt hvis forsikringsforholdet avbrytes. Dette er netto tilgodehavende på et produkt eksklusiv opptjent avkastning, dvs. premie minus samlede utgifter (dødsfallsutgifter i premien, premiefritaksutgifter i premien, fornyelsesutgifter, nytegningsutgifter og øvrige forvaltningsutgifter). Opptjent avkastning vil bli utbetalt terminvis i form av en fripolise. Noen forsikringer har gjenkjøpsverdi, andre ikke.

**Kapitalforsikring:** "forsikring hvor selskapet skal utbetale et bestemt beløp. Beløpet kan være oppdelt i terminer". Jf. fal. § 10-2 d).

**Kollektiv forsikring:** "forsikring som omfatter personer i en nærmere angitt gruppe, og eventuelt deres ektefelle, barn, e l," jf. fal. § 10-2 g).

**Livrenteforsikring:** "forsikring hvor selskapet skal utbetale terminbeløp så lenge en person lever eller til personen når en bestemt alder," jf. fal. § 10-2 e).

**Pensjonsforsikring:** "kapital- eller livrenteforsikring som går inn under de særregler som er gitt om pensjonsforsikring i lovgivningen for øvrig," jf. fal. 10-2 f).

## 3 Individuelle og kollektive forsikringer

Hovedskillet mellom en individuell og en kollektiv forsikring er at det ved en individuell forsikring normalt er to parter, forsikringstakeren og selskapet, mens det ved kollektive forsikringer normalt er tre parter, forsikringstakeren som normalt vil være en arbeidsgiver eller forening, de enkelte medlemmene som normalt vil være arbeidstakere eller tilknyttet en forening, og forsikringselskapet.

Reglene i forsikringsavtaleloven (fal.) gjelder både for individuelle og kollektive forsikringer. Det er imidlertid oppstilt noen særregler for kollektive forsikringer i fal., kapitlene 9 og 19. Det

vil normalt ikke ha noe å si for avgiftsplikt eller avgiftsberegning at en forsikring er individuell eller kollektiv.

## 4 Hovedregel og viktige unntak

Hovedregelen er at alle forsikringsutbetalinger i forbindelse med et dødsfall er avgiftspliktige. For avgiftsplikt må imidlertid midlene bli ansett å komme fra avdøde. Denne hovedregel følger nå av arveavgiftsloven (aal.) § 2 åttende ledd første punktum, men ble også tidligere antatt å være hovedregelen.

Gaver i form av forsikringspoliser og betaling av premie for slike poliser vil også kunne være avgiftspliktige, jf. aal. § 2 syvende ledd og forutsetningsvis aal. § 4 annet ledd. For avgiftsplikt må imidlertid gaven være avgiftspliktig etter aal. § 2 og arveavgiftsreglene for øvrig.

Ektefeller og personer av samme kjønn som har inngått partnerskap vil imidlertid alltid være fritatt for avgiftsplikt ved arv eller gave fra den andre, jf. aal. § 4 fjerde ledd og lov om registrert partnerskap av 30. april nr. 40 1993 § 3 annet ledd. Fritaket gjelder også når personene er separert, men opphører ved skilsmisse.

Fritaket etter aal. § 4 fjerde ledd omfatter også samboere som faller inn under definisjonen i aal. § 47 A. Med virkning for rådgighetsverv f.o.m. 1. januar 2006 regnes som samboere, i tillegg til personer som er omfattet av bestemmelsen i folketrygdloven § 1-5, også to ugifte personer som bor og har bodd sammen i et ekteskaps- eller partnerskapslignende forhold i minst to år sammenhengende.

Det skal ikke svares avgift av "utbetalinger til dekning av økonomisk tap som mottakeren påføres som følge av dødsfallet", jf. aal. § 2 åttende ledd annet punktum. Dette vil bli behandlet under kapittel 9.

## 5 Kapitalforsikringer

### 5.1 -- *Innledning kapitalforsikringer*

Kapitalforsikring er en fellesbetegnelse på de forsikringer der selskapet skal utbetale et bestemt beløp. Det mest vanlige er at beløpet utbetales som en engangsyttelse, men beløpet kan også være oppdelt i terminer.

Forsikringstilfellet kan være ulike hendelser, tidspunkt og dødsfall.

### 5.2 -- *Individuelle og kollektive kapitalforsikringer*

#### 5.2.1 --- *Innledning*

Kapitalforsikringer kan inndeles i individuell kapitalforsikring og gruppelevsforikring.

#### 5.2.2 --- *Individuell kapitalforsikring*

I individuell kapitalforsikring kan forsikringen være tegnet på eget liv, den kan være tegnet på en annen persons liv, den kan være tegnet på to liv, en såkalt tolivsforikring, eller den kan være tegnet på flere liv.

### 5.2.3 --- Gruppelivsforsikring

Gruppelivsforsikring kan inndeles i personalgruppeliv, foreningsgruppeliv, tariffestede gruppelivsforsikringer og gjeldsgruppeliv.

**Personalgruppeliv** er en livsforsikring som omfatter ansatte i en bedrift eller en bransje.

**Foreningsgruppeliv** er en livsforsikring tegnet av foreninger hvis formål er å ivareta medlemmenes interesser som yrkesutøvere, dvs. fagforeninger.

**Tariffestet gruppelivsforsikring** er en forsikring tegnet i overensstemmelse med tariffavtale.

**Gjeldsgruppeliv** er en gjeldsforsikring hvor långiver er forsikringstaker.

Forsikringene må være i overensstemmelse med reglene som er oppstilt for gruppelivsforsikringer. Utover dette vil avtalene variere. Bl. a. vil tilslutningen kunne være obligatorisk eller frivillig.

Hovedforsikringen består i at arbeidstakeren eller medlemmet er forsikret ved død. Hvem eller hvilke personer som er begunstiget vil følge av avtalen eller av særskilt begunstigelse av arbeidstaker eller medlem.

Videre kan det være tegnet en ektefelleforsikring, dvs. at ektefellen er medforsikret. I noen forsikringer er samboere likestilt med ektefeller. Det er for slike tilfeller utformet en selvstendig definisjon av samboer.

## 5.3 -- Avgiftspliktens utstrekning *kapitalforsikringer*

### 5.3.1 --- Utbetaling ved død - utgangspunkter

I følge aal. § 2 åttende ledd første punktum skal det betales avgift av forsikringsutbetalinger i forbindelse med dødsfall fra forsikringsselskap til dødsboet, avdødes arvinger eller person(er) oppnevnt som begunstiget.

For at en forsikringsutbetaling skal være avgiftspliktig må forsikringsutbetalingen bli ansett å komme fra avdøde. Det er imidlertid uten betydning om det er avdøde som har tegnet og betalt forsikringspremiene eller om andre har gjort dette under forutsetning av at dette må anses å ha vært basert på avtale mellom vedkommende og avdøde. Dette vil f. eks. være tilfelle der en arbeidsgiver har tegnet forsikring for sin arbeidstaker; avdøde har da gjennom sin arbeidsavtale sikret sine etterlatte.

I tilfeller der en person har tegnet en kapitalforsikring på eget liv og selv har betalt forsikringspremiene, vil forsikringsutbetaling til begunstiget eller arvinger følgelig være avgiftspliktig.

I tilfeller der en person har tegnet en kapitalforsikring på en annen persons liv og selv har betalt forsikringspremiene, og forsikringsutbetalingen tilkommer han selv, vil forsikringsutbetalingen følgelig være avgiftsfri.

Ektefeller, personer som har inngått partnerskap og fra 1. januar 2002 samboere som omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, skal ikke betale avgift på arv eller gave fra den andre. Se kapittel 4 tredje avsnitt.

### 5.3.2 --- *Utbetaling ved død – spesielt ved forsikring(er) tegnet på to eller eventuelt flere liv*

Det er ganske vanlig at det blir tegnet forsikring(er) der to eller flere liv er forsikret og det er de(n) andre av personene som skal ha utbetalt forsikringsbeløpet dersom den ene dør. Dette kan være gjort ved at det er tegnet en forsikring eller ved at det er tegnet to eller flere forsikringer. Det er flest ektefeller og samboere som ordner seg på denne måten. Det forekommer imidlertid at også andre, bl. a. kompanjonger, ordner seg slik.

Det vil også i slike tilfeller være avgjørende for avgiftsplikt og eventuelt hvor stor del av forsikringsutbetalingen som er avgiftspliktig, hvem utbetalingen må anses å komme fra.

#### **Forsikringsutbetalinger til samboere som ikke omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A:**

1) For det første kan hver av samboerne ha tegnet en forsikring med seg selv som forsikringstaker og forsikret, og med samboeren som begunstiget. Det forutsettes at hver av samboerne har betalt premiene for sin forsikring. Det utbetalte beløpet under en slik forsikring må anses å stamme fra avdødes innbetalinger. Hele forsikringsutbetalingen må da anses å komme fra avdøde, og vil følgelig være avgiftspliktig, jf. aal. § 2 åttende ledd første punktum.

#### **Eks:**

Samboerparet Peder Ås og Marte Kirkerud har tegnet en kapitalforsikring hver. Den ene forsikringen har Peder Ås tegnet og betalt forsikringspremiene for. Forsikringstilfellet er hans død og det er Marte Kirkerud som er oppnevnt som begunstiget. Den andre forsikringen har Marte Kirkerud tegnet og betalt forsikringspremiene for. Forsikringstilfellet er hennes død og det er Peder Ås som er oppnevnt som begunstiget. I dette tilfellet har hver av samboerne tegnet en forsikring med seg selv som forsikringstaker og forsikret, og med samboeren som begunstiget. Ved den enes død vil følgelig hele forsikringsutbetalingen være avgiftspliktig etter aal. § 2 åttende ledd første punktum.

Dersom det dokumenteres at den ene også har betalt hele eller deler av den andre samboerens forsikringspremier, må det vurderes om hele eller deler av forsikringsutbetalingen skal være avgiftsfri.

2) For det andre kan samboere ha tegnet en såkalt tolivsforsikring. Dette er en forsikring tegnet av to personer, den omfatter begge personenes liv, og utbetales den ene personen dersom den andre dør. Finansdepartementet har i en upublisert uttalelse av 07. oktober 1996 uttalt at halvparten av utbetalt beløp under en slik forsikring må anses å stamme fra gjenlevendes egne innbetalinger mens den andre halvparten må anses å stamme fra avdødes innbetalinger, og at følgelig bare halvparten av forsikringsutbetalingen er avgiftspliktig. Det har dannet seg fast administrativ praksis for å foreta avgiftsberegningen slik.

#### **Eks:**

Samboerne Peder Ås og Marte Kirkerud har i fellesskap tegnet en kapitalforsikring som omfatter begge to, en såkalt tolivsforsikring. Samboerne har felles økonomi. Da Marte Kirkerud døde i en bilulykke, mottok Peder Ås forsikringsutbetaling under forsikringen på kr 1000 000.-. I dette tilfellet vil halvparten av beløpet, kr. 500 000.- være avgiftspliktig, mens den andre halvparten av beløpet, også kr 500 000.-, vil være avgiftsfri.

Forutsetningen for å foreta avgiftsberegningen slik er at begge har innbetalt (lik) premie. I tilfeller der økonomien er atskilt og det kan dokumenteres at den ene av samboerne har

betalt en større andel av forsikringspremiene enn den andre samboeren, skal det vurderes hvorvidt avgiftsberegningen bør foretas annerledes.

Dersom gjenlevende har betalt en større andel av forsikringspremiene enn avdøde, kan dette tilsi at mindre enn halvparten av forsikringsutbetalingen er avgiftspliktig.

Dersom gjenlevende har betalt en betydelig mindre andel av forsikringspremiene enn avdøde, kan dette tilsi at mer enn halvparten av forsikringsutbetalingen er avgiftspliktig. Dersom en kommer til at kun halvparten av utbetalingen er avgiftspliktig, vil innbetalingene av premien eventuelt kunne bli ansett som gave som kan være avgiftspliktig etter aal. § 2 syvende ledd, jf. forutsetningsvis aal. § 4 annet ledd.

3) For det tredje kan hver av samboerne ha tegnet en forsikring med seg selv som forsikringstaker og den andre samboeren som forsikret. Det forutsettes at hver av samboerne har betalt premiene for sin forsikring. Det utbetalte beløpet under en slik forsikring må anses å stamme fra gjenlevendes egne innbetalinger. Ingen deler av forsikringsutbetalingen kan anses å komme fra avdøde. Forsikringsutbetalingen vil da ikke være omfattet av aal. § 2 åttende ledd første punktum og vil følgelig være avgiftsfri.

**Eks:**

Samboerne Peder Ås og Marte Kirkerud har tegnet en kapitalforsikring hver. Den ene forsikringen har Peder Ås tegnet og betalt forsikringspremiene for. Forsikringstilfellet er Marte Kirkeruds død. Den andre forsikringen har Marte Kirkerud tegnet og betalt forsikringspremiene for. Forsikringstilfellet er Peder Ås' død. I et tilfelle som dette der hver av samboerne har tegnet en forsikring med seg selv som forsikringstaker og den andre samboeren som forsikret, vil forsikringsutbetalingen ikke omfattes av aal. § 2 åttende ledd og vil følgelig være avgiftsfri.

Har den forsikrede betalt deler av forsikringspremiene, vil ikke dette nødvendigvis føre til at forsikringsutbetalingen anses avgiftspliktig. Innbetalingene av premien vil imidlertid kunne bli ansett som gave og kan være avgiftspliktig etter aal. § 2 syvende ledd, jf. forutsetningsvis aal. § 4 annet ledd.

Hvis den forsikrede har betalt hele eller store deler av forsikringspremien, skal gjennomskjæring vurderes. Hvis man kommer til at gjennomskjæring kan foretas, vil man kunne avgiftsbelegge hele eller deler av forsikringsutbetalingen(e).

**Forsikringsutbetalinger til kompanjonger:**

Også kompanjonger kan tegne forsikring på de tre nevnte måtene ovenfor.

I tilfeller der hver av kompanjongene har tegnet forsikring på den andre kompanjongens liv og selv har betalt forsikringspremiene, vil forsikringsutbetalingen anses å stamme fra gjenlevendes egne innbetalinger og hele forsikringsutbetalingen vil følgelig være avgiftsfri.

I begunstigelsestilfellene og ved tolivsforsikring eller forsikring på flere liv ville forsikringsutbetalinger til kompanjonger ha vært avgiftspliktige dersom en hadde behandlet dem likt forsikringsutbetalinger til samboere som ikke omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A. I disse tilfellene vil det imidlertid normalt være slik at hver av kompanjongene først og fremst har tenkt på sin egen situasjon. Dette tilsier at det kun kan anses å finne sted gaveoverføring dersom den ene har betalt høyere premier enn den eller de andre. Da betaling av slike premier ofte vil inngå i en mer omfattende avtale som normalt vil være balansert partene i mellom, bør en ikke ilegge avgift dersom det blir godtgjort at det ikke er misforhold mellom partenes totale ytelser.

**Forsikringsutbetalinger til andre:**

I de tilfeller der andre enn samboere eller kompanjonger ordner seg på en slik måte, må det foretas en konkret vurdering. Spørsmålet som bør stilles er hvem forsikringsutbetalingen må anses å komme fra.

### **5.3.3 --- Utbetaling ved død - særbemerkninger til gruppelevsforikringer.**

Ved personalgruppeliv eller foreningsgruppeliv, og arbeidstaker dør, vil forsikringsutbetalingen bli ansett å komme fra avdøde og enhver utbetaling til andre enn arbeidstakers ektefelle, registrerte partner eller fra 1. januar 2002 samboer som omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, vil være avgiftspliktig.

Ved personalgruppeliv eller foreningsgruppeliv, og arbeidstakers samboer dør, vil ikke en forsikringsutbetaling til arbeidstakeren bli ansett å komme fra avdøde og forsikringsutbetalingen vil følgelig være avgiftsfri.

Også ved gjeldsgruppeliv skal en se på hvem midlene må anses å komme fra. Det vil si at en må sondre mellom forsikringer som omfatter samboere som ikke omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, kompanjonger eller andre. Se behandlingen av dette under avsnitt 5.3.2.

#### **Eks:**

Samboerne Peder Ås og Marte Kirkerud tok opp et lån på kr 2 000 000.- for kjøp av enebolig. Ettersom Peder Ås hadde langt høyere inntekt enn Marte Kirkerud, ble de enige om at Peder Ås skulle være ansvarlig og betjene 3/4 av lånet og Marte Kirkerud 1/4. Lånet var utstyrt med gjeldsgruppeliv og forsikringen skulle tilfalle lengstlevende. Da Marte Kirkerud døde like etterpå ble lånet på kr 2 000 000.- slettet. I dette tilfellet vil 1/4 av forsikringsbeløpet bli ansett å komme fra avdøde og er avgiftspliktig etter aal § 2 åttende ledd første punktum, mens 3/4 av forsikringsbeløpet vil være avgiftsfritt.

### **5.3.4 --- forsikringspoliser og betaling av premie for slike**

Gave i form av forsikringspoliser og betaling av premie for slike poliser vil også kunne være avgiftspliktig, jf. aal. § 2 syvende ledd og forutsetningsvis aal. § 4 annet ledd, men da må vilkårene for avgiftsplikt i aal. § 2 og arveavgiftsreglene for øvrig være oppfylt.

Ved overdragelse av en forsikring vil forsikringstilfellet være det samme.

I de tilfeller der det overdras en livsforsikring som ikke har gjenkjøpsverdi, og det i følge forsikringsavtalen skal betales terminvise premier, og det er den nye forsikringstakeren som skal betale de terminvise premiene fra overtagelsen, vil eventuelle forsikringsutbetalinger normalt måtte anses å stamme fra den nye forsikringstakerens innbetalinger og forsikringsutbetalingen må anses å komme fra vedkommende. I tilfelle forsikringsbeløpet blir utbetalt den nye forsikringstakeren eller dennes ektefelle/registrerte partner/samboer som omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, vil følgelig hele forsikringsutbetalingen være avgiftsfri. I de tilfeller der forsikringsbeløpet blir utbetalt andre, vil forsikringsutbetalingen være avgiftspliktig.

Det vil kunne tenkes unntak fra dette dersom forsikringen blir overdratt like før forsikringstilfellet inntreffer og dette må antas å ha vært foranledningen til overdragelsen. Dette må eventuelt gjøres ved gjennomskjæring og i så fall må forsikringsutbetalingen anses å komme fra den opprinnelige forsikringstakeren.

## **5.4 -- Rådighetstidspunktet kapitalforsikringer**

#### 5.4.1 --- *Betydningen av rådighetstidspunktet*

Rådighetstidspunktet vil bl.a. ha betydning for avgiftspliktens omfang, hvilke regler som skal anvendes og hvilket års avgiftssatser som skal benyttes ved avgiftsberegningen. For en mer grundig behandling av dette emnet, vises det til Håndbok i arveavgift kapitlet: "Rådighet og bruksrett" (særlig avsnitt 1.2 "Rådighetservervets betydning").

#### 5.4.2 --- *Overdragelse av forsikring eller midlene utbetales begunstiget person(er)*

Det er oppstilt regler for rådighetserverv i aal. § 9, jf. aal. §§ 2 tredje ledd og 10.

Når det overføres midler hvis vesentlige verdi er avhengig av en betingelse, anses rådigheten for ervervet når betingelsen inntreffer, jf. aal. § 10 annet ledd.

Ved overdragelse av eiendomsretten til en forsikringsavtale som har gjenkjøpsverdi, erverves rådigheten ved overdragelsen. Dette følger av aal. § 9 første ledd bokstav d.

Ved overdragelse av eiendomsretten til en forsikringsavtale som har gjenkjøpsverdi, men hvor giveren har bestemt at det ikke skal være adgang til å utta gjenkjøpsverdien, anses forsikringen likevel for ervervet ved overdragelsen. Dette følger av Finansdepartementets rundskriv av 20. februar 1965.

Ved overdragelse av eiendomsretten til en forsikringsavtale som ikke har gjenkjøpsverdi, anses ikke forsikringen for ervervet før betingelsen for forsikringsutbetalingen har inntrådt, jf. aal. § 10 annet ledd.

En oppnevning som begunstiget etter en livsforsikring – enten oppnevningen er ugjenkallelig eller ikke – fører ikke til at rådighetservervet anses inntrådt. Rådigheten erverves i slike tilfeller først ved forsikringstakerens død, jf. aal. § 10 annet ledd.

#### 5.4.3 --- *Privat skifte, midlene utbetales dødsboet*

I de tilfeller der det ikke er oppnevnt begunstiget og forsikringsbeløpet utbetales dødsboet ved privat skifte, anses rådigheten for ervervet ved dødsfallet, jf. aal. § 9 første ledd bokstav a.

#### 5.4.4 --- *Offentlig skifte, midlene utbetales dødsboet*

Dette er regulert i aal. § 9 første ledd bokstav b.

I de tilfeller der det ikke er personer som er begunstiget, der midlene likevel kommer til utbetaling og boet skiftes offentlig, anses rådigheten normalt for ervervet ved utlodningen. Rådigheten anses ervervet ved utlevering eller tilbakelevering dersom dette gjøres. Midlene anses imidlertid ikke ervervet på nevnte tidspunkt dersom et høyere avgiftsgrunnlag har vært lagt til grunn ved tidligere avgiftsfastsettelse ved privat skifte "og fristen for å påklage den tidligere verdsettelse er utløpet ved åpningen av offentlig skifte, jf. §§ 35 og 37."

### 5.5 -- **Verdsettelse** *kapitalforsikringer*

Verdsettelse av forsikringsutbetalinger under en kapitalforsikring følger hovedregelen i aal. § 11 første ledd. Verdien skal således settes til forsikringsbeløpet ved rådighetstidspunktet. I de tilfeller der forsikringen overdras før dødsfallet og forsikringen har gjenkjøpsverdi, skal verdien settes lik gjenkjøpsverdien på rådighetstidspunktet.

I en del tilfeller vil det ta noe tid fra forsikringstilfellet er inntrådt og til forsikringsbeløpet utbetales. Det vil i slike tilfeller kunne påløpe (forsinkelses)renter. Det er rådighetstidspunktet som er avgjørende for om (forsinkelses)rentene skal tas med i avgiftsgrunnlaget. Når forsikringen utbetales begunstiget eller dødsboet ved privat skifte skal forsinkelsesrentene ikke tas med i avgiftsgrunnlaget mens forsinkelsesrentene skal tas med i avgiftsgrunnlaget når forsikringsbeløpet utbetales dødsboet ved et offentlig skifte.

## 6 Ulykkesforsikringer

### 6.1 -- *Innledning* ulykkesforsikringer

Ulykkesforsikring er en skadeforsikring der forsikringstilfellet vil være en personulykke. Forsikringen kan både tegnes som individuell og kollektiv ulykkesforsikring.

En ulykkesforsikring kan tegnes slik at den gir erstatning ved dødsfall, varig medisinsk invaliditet og midlertidig arbeidsuførhet (dagpenger). Det er normalt erstatning ved medisinsk invaliditet som regnes som hovedytelsen slik at øvrige to ytelser kan tilknyttes denne.

Forsikringen kan være tegnet på forsikringstakeren eller en annen person. Det mest vanlige er imidlertid at forsikringen er tegnet på forsikringstakeren.

Forsikringen kan gjelde en person eller den kan gjelde en familie, en såkalt familieforsikring. En familieforsikring kan omfatte hovedforsørger, ektefelle og barn. Samboere vil også kunne være medforsikret. Hjemmeværende, ugifte barn kan være forsikret ut det forsikringsår de fyller 19 år. Vedrørende barn gjelder forsikringen hovedsakelig invaliditet, likevel slik at det blir foretatt utbetaling av et mindre standardbeløp ved død.

Hvem eller hvilke som skal ha forsikringsutbetalingen kan fremgå av vilkår, forsikringsbevis, avtale eller begunstigelse. Ellers vil forsikringsavtaleloven gi anvisning på hvem som skal ha forsikringssummen.

### 6.2 -- *Avgiftspliktens utstrekning* ulykkesforsikringer

#### 6.2.1 --- *Utbetaling ved død*

I følge aal. § 2 åttende ledd første punktum skal det betales avgift av forsikringsutbetalinger i forbindelse med dødsfall fra forsikringsselskap til dødsboet, avdødes arvinger eller person(er) oppnevnt som begunstiget.

For at forsikringsutbetalinger skal være avgiftspliktige må forsikringsutbetalingen bli ansett å komme fra avdøde. Det er imidlertid uten betydning om det er avdøde som har tegnet og betalt forsikringspremiene eller om andre har gjort dette under forutsetning av at dette må anses å ha vært basert på avtale mellom vedkommende og avdøde. Dette vil f. eks. være tilfelle der en arbeidsgiver har tegnet forsikring for sin arbeidstaker; avdøde har da gjennom sin arbeidsavtale sikret sine etterlatte.

I de tilfeller der en person har tegnet en ulykkesforsikring på eget liv og selv har betalt forsikringspremiene, vil forsikringsutbetaling til begunstiget eller arvinger følgelig være avgiftspliktig.

I de tilfeller der en person har tegnet en ulykkesforsikring på en annen persons liv og selv har betalt forsikringspremiene, og forsikringsutbetalingen tilkommer han selv, vil forsikringsutbetalingen følgelig være avgiftsfri.

Ektefeller, personer som har inngått partnerskap og fra 1. januar 2002 samboere som omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, skal ikke betale avgift på arv eller gave fra den andre. Se kapittel 4 tredje avsnitt.

Forsikringsbeløpet vil også være avgiftsfritt i den utstrekning beløpet kommer til avløsning "av utbetalinger til dekning av ansvar for økonomisk tap som mottakeren påføres som følge av dødsfallet", jf. aal. § 2 åttende ledd annet punktum. For mer grundig behandling av dette vises det til kapittel 9.

#### *6.2.2 --- Utbetaling ved død – spesielt ved forsikring(er) tegnet på to eller eventuelt flere liv*

Det kan tenkes at to eller flere personer har tegnet ulykkesforsikring på de(n) andre personen(e)s liv. Det kan også tenkes at to eller flere personer har tegnet ulykkesforsikring på eget liv og at de(n) andre personen(e) er oppnevnt som begunstiget. Også i slike tilfeller vil det være avgjørende for avgiftsplikt hvem forsikringsutbetalingen må anses å komme fra. For mer grundig behandling av dette vises det til punkt 5.3.2 som omhandler dette for kapitalforsikringer.

Når det er tegnet individuell familieforsikring og forsikringssummen utbetales den ene samboeren ved den andre samboerens død, og samboerne ikke omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, vil det være avgjørende for avgiftsplikt hvem som har betalt forsikringspremiene. Når samboerne har felles økonomi vil det være naturlig å anse halvparten av utbetalt beløp under en slik forsikring å stamme fra gjenlevendes egne innbetalinger mens den andre halvparten må anses å stamme fra avdødes innbetalinger. Kun halvparten av forsikringsutbetalingen vil anses å komme fra avdøde og vil være avgiftspliktig etter aal. § 2 åttende ledd første punktum. I tilfeller der økonomien er atskilt må det dokumenteres hvem som faktisk har innbetalt forsikringspremiene.

#### *6.2.3 --- Utbetaling ved død - særbemerkninger til kollektive ulykkesforsikringer.*

Kollektiv ulykkesforsikring kan tegnes av arbeidsgiver/forening for arbeidstakere/medlemmer og deres ektefeller/samboere og/eller barn.

Når det er tegnet en kollektiv ulykkesforsikring og arbeidstaker dør, vil forsikringsutbetalingen anses å komme fra avdøde og enhver utbetaling til andre enn arbeidstakers ektefelle/registrerte partner/ fra 1. januar 2002 samboer som omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, vil være avgiftspliktig.

Når det er tegnet en kollektiv ulykkesforsikring og arbeidstakers samboer dør, vil ikke en eventuell forsikringsutbetaling til arbeidstakeren anses å komme fra avdøde og forsikringsutbetalingen vil følgelig være avgiftsfri.

#### *6.2.4 --- forsikringspoliser og betaling av premie for slike*

Gaver i form av forsikringspoliser og betaling av premie for slike poliser vil også kunne være avgiftspliktige, jf. aal. § 2 syvende ledd og forutsetningsvis aal. § 4 annet ledd, men da må vilkårene for avgiftsplikt i aal. § 2 og arveavgiftsreglene for øvrig være oppfylt.

En ulykkesforsikring vil aldri ha gjenkjøpsverdi. I tilfeller der det iht. forsikringsavtalen skal betales terminvise premier, og det er den nye forsikringstakeren som skal betale de terminvise premiene fra overtagelsen, vil eventuelle forsikringsutbetalinger måtte anses å stamme fra den nye forsikringstakerens innbetalinger og forsikringsutbetalingen må anses å komme fra vedkommende. I tilfeller der forsikringsbeløpet blir utbetalt den nye forsikringstakeren eller dennes ektefelle/registrerte partner/fra 1. januar 2002 samboer som omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, vil følgelig hele forsikringsutbetalingen være avgiftsfri. Blir forsikringsbeløpet utbetalt andre, vil følgelig hele forsikringsutbetalingen være avgiftspliktig.

Det vil kunne gjøres unntak fra dette for det tilfelle at forsikringen overdras etter at skade er oppstått, men før utbetaling. Dette må eventuelt gjøres ved gjennomskjæring og i så fall må forsikringsutbetalingen anses å komme fra den opprinnelige forsikringstakeren.

### **6.3 -- Rådighetstidspunktet** *ulykkesforsikringer*

#### **6.3.1 --- Betydningen av rådighetstidspunktet**

For "betydningen av rådighetservervet" vises det til behandlingen av dette under avsnitt 5.4.1.

#### **6.3.2 --- Overdragelse av forsikring eller midlene utbetales begunstiget person(er)**

Det er oppstilt regler for rådighetserverv i aal. § 9, jf. aal. §§ 2 tredje ledd og 10.

En ulykkesforsikring vil ikke ha noen gjenkjøpsverdi. Ved overdragelse til eiendom av en slik forsikring, anses ikke forsikringen for ervervet før betingelsen for forsikringsutbetalingen har inntrådt, jf. aal. § 10 annet ledd.

En oppnevning som begunstiget etter en ulykkesforsikring – enten oppnevningen er ugjenkallelig eller ikke – fører ikke til at rådighetservervet anses inntrådt. Rådigheten erverves i slike tilfeller først ved forsikringstakerens død, jf. aal. § 10 annet ledd.

#### **6.3.3 --- Privat skifte, midlene utbetales dødsboet**

I tilfeller der det ikke er oppnevnt begunstiget og forsikringsbeløpet utbetales dødsboet ved privat skifte, anses rådigheten for ervervet ved dødsfallet, jf. aal. § 9 første ledd bokstav a.

#### **6.3.4 --- Offentlig skifte, midlene utbetales dødsboet**

Dette er regulert i aal. § 9 første ledd bokstav b.

I tilfeller der det ikke er personer som er begunstiget, men midlene likevel kommer til utbetaling, og boet skiftes offentlig, anses rådigheten normalt for ervervet ved utlodningen. Rådigheten anses ervervet ved utlevering eller tilbakelevering når dette gjøres. Midlene anses imidlertid ikke ervervet på nevnte tidspunkt dersom et høyere avgiftsgrunnlag har vært lagt til grunn ved tidligere avgiftsfastsettelse ved privat skifte "og fristen for å påklage den tidligere verdsettelse er utløpet ved åpningen av offentlig skifte, jf. §§ 35 og 37."

### **6.4 -- Verdsettelse** *ulykkesforsikringer*

Verdsettelse av forsikringsutbetalinger under en ulykkesforsikring følger hovedregelen i aal. § 11 første ledd. Verdien skal således settes til forsikringsbeløpet ved rådighetstidspunktet.

I de tilfellene der det tar noe tid fra forsikringstilfellet er inntrådt og til forsikringsbeløpet utbetales slik at det påløper forsinkelsesrenter, er det rådighetstidspunktet som er avgjørende for om forsinkelsesrentene skal tas med i avgiftsgrunnlaget. Når forsikringen utbetales begunstiget eller dødsboet ved privat skifte skal forsinkelsesrentene ikke tas med i avgiftsgrunnlaget mens forsinkelsesrentene skal tas med i avgiftsgrunnlaget når forsikringsbeløpet utbetales dødsboet ved et offentlig skifte.

## 7 Livrenteforsikringer

### 7.1 -- *Innledning livrenteforsikringer*

En definisjon av livrenteforsikring kan være at det er en forsikringsform som går ut på at forsikringsselskapet skal yte den sikrede et visst årlig beløp i et bestemt tidsrom, eventuelt hele livet. Livrenten er enten straks begynnende eller oppsatt, dvs. at den begynner å løpe fra en bestemt tid.

Forsikringen kan tegnes som livrenteforsikring med investeringsvalg. Dette innebærer at midlene kan plasseres i ulike sparealternativer, herunder fond, etter forsikringstakerens ønsker under forutsetning av at avtalen og reglene på området overholdes. Forsikringen vil regelmessig komme til utbetaling med en viss andel av midlene.

Med virkning fra inntektsåret 2007 er skattereglene knyttet til individuelle livrenteavtaler endret ved at innestående midler ikke lenger er fritatt fra formueskatt. I en periode frem til slutten av 2010 er det gitt overgangsregler i "Midlertidig forskrift om avbrudd og opphør av livrentekontrakter av 19. mars 2007 nr. 278." Bestemmelsene i forskriften vil kunne ha betydning for vurderingen av rådighetsspørsmålet og for verdsettelsen.

### 7.2 -- *Individuelle og kollektive livrenteforsikringer*

#### 7.2.1 --- *Innledning*

Tilsvarende som ved kapitalforsikringer vil det også være individuelle og kollektive renteforsikringer.

#### 7.2.2 --- *Individuelle renteforsikringer:*

Denne vil kunne tegnes på eget eller andre personers liv.

Alminnelig renteforsikring uten tilbakebetaling. Denne renten kommer til utbetaling fra et bestemt avtalt tidspunkt og løper så lenge forsikrede lever eller eventuelt til et tidligere avtalt tidspunkt. Denne forsikringstypen kan ikke gjenkjøpes og kommer ikke til utbetaling hvis forsikrede dør i oppsettelsestiden og slutter å løpe hvis forsikrede dør i løpetiden. Andre vil ikke få noe utbetalt under denne forsikringen.

Renteforsikring med tilbakebetaling. Tilbakebetalingen er et tillegg. Tilbakebetalingen er ingen renteforsikring, men er å betrakte som en ren dødsfallsforsikring. Ved denne forsikringstypen vil de innbetalte premier bli tilbakebetalt av selskapet med fradrag for det

som allerede måtte være utbetalt. En slik renteforsikring kan gjenkjøpes, men kun med et beløp tilsvarende maksimalt det som kan tas ut når den forsikrede dør.

Renteforsikring med garanti. Denne typen renteforsikring har som tilleggsbestemmelse at renten under alle omstendigheter skal utbetales et minst antall år, uansett hvor lenge forsikrede lever. Hvis forsikrede dør i oppsettelsestiden vil renten bli utbetalt i det avtalte antall år fra dødsfallstidspunktet. Hvis forsikrede dør i løpetiden, men før renten har løpt den avtalte garantiperioden, fortsetter livrenten å løpe i den avtalte garantiperioden.

Overlevelsesrente er en fellesbetegnelse for at forsikringen løper fra en persons dødsfall og så lenge en annen person er i live, eventuelt begrenset til en avtalt periode. For livrente kan enhver sikres en overlevelsesrente. En kan tegne selvstendig overlevelsesrente eller rente som et tillegg til en alderspensjon. Det er den sist nevnte som er mest vanlig.

Uførepensjon (uførerente) og betalingsfritak er tilleggsforsikringer som kan knyttes både til kapitalforsikring og renteforsikring.

Alle de ovennevnte forsikringstypene kan tegnes både som tradisjonell avtale og som kontoprodukt.

Det er stor fleksibilitet på en renteforsikring tegnet som kontoprodukt. En kan endre avtalen underveis, en kan velge å betale inn et annet beløp enn det som er avtalt eller å stå over innbetalingen.

### 7.2.3 --- *Kollektive renteforsikringer:*

Livrenteforsikring kan også tegnes som kollektiv renteforsikring. Det vil imidlertid ikke bli gått mer detaljert inn på dette.

## 7.3 -- **Avgiftspliktens utstrekning** *livrenteforsikringer*

### 7.3.1 --- *Utbetaling ved død*

Utbetalinger under denne forsikringstypen ved død er avgiftspliktig etter aal. § 2 åttende ledd første punktum når forsikringsutbetalingen må anses å komme fra avdøde. Det er imidlertid uten betydning om det er avdøde som har tegnet og betalt forsikringspremiene eller om andre har gjort dette under forutsetning av at dette må anses å ha vært basert på avtale mellom vedkommende og avdøde.

Da en livrenteforsikring ikke er "...en pensjon som tilkommer en arving på grunn av avdødes tjenestestilling eller individuell pensjonsavtale for så vidt den tilfredsstiller kravene i skatteloven § 6-47 første ledd bokstav c ..", er den ikke omfattet av avgiftsfritaket i aal. § 4 tredje ledd.

I tilfeller der en person har tegnet en livrenteforsikring på eget liv og selv har betalt forsikringspremiene, vil forsikringsutbetaling til begunstiget eller arvinger følgelig være avgiftspliktig.

I tilfeller der en person har tegnet en livrenteforsikring på en annen persons liv og selv har betalt forsikringspremiene, og forsikringsutbetalingen tilkommer han selv, vil forsikringsutbetalingen følgelig være avgiftsfri.

Ektefeller, personer som har inngått partnerskap og fra 1. januar 2002 samboere som omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, skal ikke betale avgift på arv eller gave fra den andre. Se kapittel 4 tredje avsnitt.

### 7.3.2 --- *forsikringspoliser og betaling av premie for slike*

Gave i form av forsikringspoliser og betaling av premie for slike poliser vil også kunne være avgiftspliktig, jf. aal. § 2 syvende ledd og forutsetningsvis aal. § 4 annet ledd, men da må vilkårene for avgiftsplikt i aal. § 2 og arveavgiftsreglene for øvrig være oppfylt.

I de tilfeller der det overdras en livrenteforsikring som ikke har gjenkjøpsverdi, og det i følge forsikringsavtalen skal betales terminvise premier, og det er den nye forsikringstakeren som skal betale de terminvise premiene fra overtagelsen, vil eventuelle forsikringsutbetalinger normalt måtte anses å stamme fra den nye forsikringstakerens innbetalinger og forsikringsutbetalingene må anses å komme fra vedkommende. I tilfelle forsikringsbeløpet blir utbetalt den nye forsikringstakeren eller dennes ektefelle/partner/fra 1. januar 2002 samboer som omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, vil følgelig hele forsikringsutbetalingen være avgiftsfri. I de tilfeller der forsikringsbeløpet blir utbetalt andre, vil forsikringsutbetalingen være avgiftspliktig.

Det vil kunne tenkes unntak fra dette dersom forsikringen blir overdratt like før forsikringstilfellet inntreffer og dette må antas å ha vært foranledningen til overdragelsen. Dette må eventuelt gjøres ved gjennomskjæring, og i så fall må forsikringsutbetalingen anses å komme fra den opprinnelige forsikringstakeren.

## 7.4 -- **Rådighetstidspunktet** *livrenteforsikringer*

### 7.4.1 --- *Betydningen av rådighetstidspunktet*

For "betydningen av rådighetservervet" vises det til behandlingen av dette under avsnitt 5.4.1.

### 7.4.2 --- *Overdragelse av forsikring eller midlene utbetales begunstiget person(er)*

Når en livrenteforsikring overføres som gave, vil rådighetstidspunktet avhenge av om forsikringen har gjenkjøpsverdi eller ikke. Når livrenteforsikringen har gjenkjøpsverdi vil rådigheten erverves ved overføringen, jf. aal. § 9 første ledd bokstav d og § 2 tredje ledd.

I de tilfeller der livrenten ikke har begynt å løpe vil det i tillegg til gjenkjøpsverdien bli utstedt en fripolise. Dette blir gjort som følge av at forsikringsvilkårene ikke tillater at gjenkjøpsverdien av livrentepoliser overstiger en bestemt andel av det beløp som skal tilbakebetales i tilfelle død. Dette blir gjennomført ved at selskapet utsteder en livrente uten tilbakebetaling på differansen til utbetaling etter de fastsatte terminer. Rådigheten over fripolisen erverves ved første termins forfall, jf. aal. § 10 første ledd første punktum og annet ledd første punktum.

Når livrenteforsikringen ikke har gjenkjøpsverdi, vil rådigheten erverves ved første termins forfall, jf. aal. § 10 første ledd første punktum og annet ledd første punktum.

I tilfeller der forsikringstakeren oppnevner en begunstiget, enten gjenkallelig eller ugjenkallelig, vil rådigheten først erverves ved første termins forfall, jf. aal. § 10 første ledd første punktum og annet ledd første punktum.

I tilfeller der det er vanskelig å fastsette kapitalverdien av en livrente, eller det er hensiktsmessig av andre grunner, vil rådigheten i følge aal. § 10 første ledd annet punktum kunne anses ervervet etterskuddsvis for hvert enkelt års verdi av inntektsnytelsen. Dette vil særlig gjelde ved livrenteforsikring med investeringsvalg, unit link.

#### **7.4.3 --- Privat skifte, midlene utbetales dødsboet**

I de tilfellene der midlene utbetales dødsboet som en engangsutbetaling under privat skifte, anses rådigheten for ervervet ved dødsfallet, jf. aal. § 9 første ledd bokstav a.

#### **7.4.4 --- Offentlig skifte, midlene utbetales dødsboet**

Dette er regulert i aal. § 9 første ledd bokstav b).

I de tilfellene der midlene utbetales dødsboet som en engangsutbetaling under offentlig skifte, anses rådigheten normalt for ervervet ved utlodningen. Rådigheten anses ervervet ved utlevering eller tilbakelevering når dette gjøres. Midlene anses imidlertid ikke ervervet på nevnte tidspunkt dersom et høyere avgiftsgrunnlag har vært lagt til grunn ved tidligere avgiftsfastsettelse ved privat skifte "og fristen for å påklage den tidligere verdsettelse er utløpet ved åpningen av offentlig skifte, jf. §§ 35 og 37."

#### **7.4.5 --- Rådighetstidspunktet ved avbrudd etter "Midlertidig forskrift om avbrudd og opphør av individuelle livrentekontrakter av 19. mars 2007 nr. 278."**

Uavhengig av de regler om rådighetsserverv som er gjennomgått i avsnitt 7.4.2 vil nevnte forskrift kunne ha betydning for rådighetsservervet ved overdragelse av livrenteavtale. I det følgende gjennomgås to tilfeller.

Ved overdragelse av livrenteavtale uten rett til gjenkjøp og hvor avtalen ikke har begynt å løpe, vil forsikringstaker med hjemmel i forskriften ha en ekstraordinær rett til avbrudd som ikke følger av kontrakten. Selv om den midlertidige forskriften gir rett til å avbryte forsikringsforholdet når forsikringstaker ønsker, kan ikke rådigheten anses å ha gått over på mottaker før denne retten eventuelt blir benyttet. Det betyr at dersom forsikringstaker ikke benytter seg av retten til ekstraordinært avbrudd, vil rådigheten først anses å inntre ved det ordinære rådighetstidspunktet etter aal. § 10, dvs. ved første termins forfall. Velger man å avbryte forsikringsforholdet inntre rådigheten på tidspunktet for avbruddet.

Den andre situasjonen gjelder overdragelse av livrenteavtale med rett til gjenkjøp som ikke har begynt å løpe (se punkt 7.4.2. andre avsnitt). I slike tilfeller vil gjenkjøpsverdien bli avgiftsberegnet ved overdragelsen, mens midlene som omfattes av en fripolise først avgiftsberegnes ved første termins forfall. Avbrudd med hjemmel i forskriften innebærer at mottaker får tilgang til midler som etter de vanlige reglene ville inngått fripolisen (avkastning), og som vedkommende først ville ha ervervet rådigheten over på et senere tidspunkt (ved første termins forfall). Ved slike tilfeller anses rådigheten over midler som ordinært ville inngå i en fripolise, for å gå over på mottaker i det et faktisk avbrudd av kontrakten finner sted. Dersom avbrudd ikke kreves, vil eventuell fripolise bli avgiftsberegnet etter ordinære regler (dvs. ved første termins forfall, jf. aal. § 10).

## **7.5 -- Verdsettelse livrenteforsikringer**

### 7.5.1 --- Generelt

Krav etter livrentepolise som ikke har gjenkjøpsverdi eller livrentepolise som har gjenkjøpsverdi og renten har begynt å løpe, settes til livrentens kapitalverdi etter aal. § 14 annet ledd første punktum og § 13. I følge aal. § 13 skal kapitalverdien av en inntektsnytelse fastsettes på grunnlag av livrentens årlige verdi og antatte varighet. Det er oppstilt en tabell over kapitalverdien av en krone hvert år i et visst antall år. Dersom livrentens varighet avhenger av varigheten av en eller flere personers levetid og alderen er kjent, er det oppstilt en tabell for hvor mange år denne personen statistisk sett vil leve. Dersom varigheten av livrenten er ukjent av andre årsaker, fastsettes den til 15 år med mindre det sannsynliggjøres at den vil være lengre eller kortere, jf. aal. § 13 tredje ledd.

Verdien av en livrentepolise som har gjenkjøpsverdi og livrenten ikke har begynt å løpe, settes til gjenkjøpsverdien med tillegg av kapitalverdien av mulig fripolise, jf. aal. § 14 annet ledd annet punktum. Avgiftsberegningen skal for fripolisens del utstå til livrenten etter fripolisen begynner å løpe, og beregningen foretas da på grunnlag av vanlig kapitalisering av livrenten i følge fripolisen.

I tilfeller der rådigheten i følge aal. § 10 første ledd annet punktum anses ervervet etterskuddsvis for hvert enkelt års verdi av inntektsnyttelsen, skal verdifastsettelsen foretas for hvert enkelt år.

I tilfeller der renten opphører innen ett år etter første termins forfall eller bruksrettens inntreden, skal avgiftsgrunnlaget utgjøre verdien av det som er eller ville blitt mottatt. Dersom avgift allerede er betalt skal for mye betalt tilbakebetales. Dette er regulert i aal. § 13 siste ledd.

I de tilfeller der forsikringen utbetales dødsboet som en engangsyttelse, skal verdien settes til forsikringsbeløpet ved rådighetstidspunktet, jf. aal. § 11. I de tilfellene det tar noe tid fra forsikringstilfellet er inntrådt og til forsikringsbeløpet utbetales slik at det påløper forsinkelsesrenter, er det rådighetstidspunktet som er avgjørende for om forsinkelsesrentene skal tas med i avgiftsgrunnlaget. Når forsikringen utbetales dødsboet ved privat skifte skal forsinkelsesrentene ikke tas med i avgiftsgrunnlaget mens forsinkelsesrentene skal tas med i avgiftsgrunnlaget når forsikringsbeløpet utbetales dødsboet ved et offentlig skifte.

### 7.5.2 --- Særlig om verdsettelse ved avbrudd etter "Midlertidig forskrift om avbrudd og opphør av individuell livrenteavtale av 19. mars 2007 nr. 278"

For livrenteavtaler som opphører i medhold av nevnte forskrift, skal alt som utbetales anses å falle inn under "gjenkjøpsverdi" i arveavgiftsloven § 14. Det betyr at avgiftsgrunnlaget er det utbetalte beløp. Dersom deler av det utbetalte beløp er blitt avgiftsberegnet tidligere, skal dette holdes utenfor avgiftsberegningen (se avsnitt 7.4.5 tredje avsnitt).

## 8 Pensjonsforsikringer

### 8.1 -- Innledning *pensjonsforsikringer*

En pensjonsforsikring er en kapital- eller livrenteforsikring som er omfattet av de særregler som var gitt om pensjonsforsikring i skatteloven.

En pensjonsforsikring etter skatteloven er en livrenteforsikring, men vil også ha innslag av kapitalforsikring. Et eks. på innslag av kapitalforsikring er invalidepensjonen som kan tegnes

i forbindelse med pensjonsforsikring, og som sikrer utbetaling av terminbeløp ved ervervsuførhet.

En pensjonsforsikring vil ikke kunne overdras.

Forsikringen kunne tegnes som pensjonsforsikring med investeringsvalg. Dette innebar at midlene kunne plasseres i ulike sparealternativer, herunder fond, etter forsikringstakerens ønske under forutsetning av at avtalen og reglene på området ble overholdt. Forsikringen vil regelmessig komme til utbetaling med en viss andel av midlene.

Med virkning fra 12. mai 2006 ble retten til skattefradrag for innskudd i individuelle pensjonsavtaler opphevet. Finansdepartementet har senere fastsatt overgangsregler i forbindelse med opphevelsen av fradragretten.

## **8.2 -- Individuelle og kollektive pensjonsforsikringer**

### **8.2.1 --- Generelt**

Pensjonsforsikring etter skatteloven kan for det første forekomme som "tjenestepensjonsforsikring", jf. skatteloven § 6-46. Dette er en kollektiv pensjonsforsikring som en arbeidsgiver kan tegne for sine ansatte. Forsikringen må oppfylle vilkårene i lov om foretakspensjon.

I en kollektiv pensjonsforsikring vil hovedytelsen være en alderspensjon. I tillegg kan det ytes uførepensjon, premiefritak ved uførhet, barnepensjon, pensjon til ektefelle/registrert partner/eventuelt til fraskilt og samboerpensjon.

Pensjonsforsikring etter skatteloven kan for det andre forekomme som individuell pensjonsforsikring tegnet av enkeltpersoner.

### **8.2.2 --- Generelt om individuelle pensjonsavtaler**

Regleverket knyttet til individuelle pensjonsavtaler med skattefradrag har endret seg over tid. Med virkning fra 12. mai 2006 gis det ikke lenger fradrag i inntekt for innbetalinger til slike avtaler og skatteloven § 6-47 bokstav c (som hjemlet fradrag) ble opphevet ved lov av 15. desember 2006.

### **8.2.3 --- Individuelle pensjonsavtaler – EPES 1968**

Den første forskriften som regulerte denne typen avtaler var "Kongelig Resolusjon av 28. juni 1968: Regler om egen pensjonsforsikring". Det følger av forskriften § 2 at det under EPES 1968 bare kunne ytes alderspensjon til forsikrede (med eller uten garanti), pensjon til etterlatt ektefelle, eventuelt til etterlatt fraskilt ektefelle, barnepensjon, uførepensjon og premiefritak under forsikredes ervervsuførhet.

Med barnepensjon menes her pensjon til etterlatte barn, herunder stebarn, adoptivbarn og fosterbarn, likevel ikke lenger enn til barnet fyller 21 år, eller - dersom barnet er ervervsuført - inntil uførheten opphører.

Etter forskriften § 3 kunne det tegnes alderspensjon med garanti. Når en person har tegnet alderspensjon med garanti og vedkommende dør før pensjonsalderen eller i løpet av garantiperioden, utbetales pensjonen til ektefellen, eventuelt fraskilt ektefelle. Er ektefellen

død utbetales pensjonen til barn inntil barnet fyller 21 år eller eventuelt ervervsuførhet opphører. Er det verken ektefelle, barn under 21 eller ervervsuført barn, utbetales pensjonen til begunstiget person(er). Er det ikke oppnevnt noen begunstiget, utbetales pensjonens kapitalverdi til forsikredes dødsbo.

Av de forsikringene som kunne tegnes under EPES 1968 er det bare utbetalinger under en alderspensjon med garanti som vil være garantert ytelse.

#### 8.2.4 --- *Individuelle pensjonsavtaler – EPES 1992*

Nevnte forskrift ble avløst av "Forskrift av 4. desember 1992 nr 886 om Egen pensjonsforsikring etter skatteloven". Det følger av forskriften § 4 at det under EPES 1992 bare kunne ytes alderspensjon, ektefellepensjon, barnpensjon, livsarvingpensjon, uførepensjon, premiefritak og samboerpensjon.

Under denne forskriften er det ingen forsikringer der ytelsen er garantert. Det er kun ytelser som ikke er garantert.

#### 8.2.5 --- *Individuelle pensjonsavtaler – IPA*

EPES 1992 ble avløst av "Forskrift av 25.09.1997 nr 1023 om individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven", IPA.

Reglene om IPA står nå i "Forskrift fastsatt av Finansdepartementet til utfylling og gjennomføring mv av skatteloven av 26. mars 1999 § 6-47", og denne forskriften gjelder som før nevnt pr. i dag for avtaler inngått før 12. mai 2006

Etter denne forskriften kunne det inngås individuell pensjonsforsikringsavtale eller individuell pensjonsspareavtale.

Individuelle pensjonsforsikringsavtaler etter skatteloven (IPA) er en form for sparing med forsikringselement, og individuelle pensjonsspareavtaler etter skatteloven (IPA) er en form for sparing uten forsikringselement (rene spareavtaler).

En pensjonsforsikringsavtale skal gi rett til alderspensjon og kan gi rett til etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer, barnpensjon, livsarvingpensjon, uførepensjon og premiefritak, jf. forskriften § 6-47-3 tredje ledd første punktum. Dersom personen allerede har individuell pensjonsavtale kan vedkommende tegne individuell pensjonsavtale uten alderspensjon som bare gir rett til en eller flere av øvrige nevnte ytelser, jf. forskriften § 6-47-3 tredje ledd annet punktum.

En pensjonsspareavtale skal gi rett til alderspensjon og kan gi rett til etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer, barnpensjon og livsarvingpensjon, jf. forskriften § 6-47-4 fjerde ledd.

Under denne forskriften vil samtlige ytelser under en pensjonsforsikringsavtale ikke være garanterte. Samtlige ytelser under en pensjonsspareavtale vil under enhver omstendighet komme til utbetaling og er følgelig garanterte.

#### 8.2.6 --- *Individuelle pensjonsavtaler – sammenfatning*

Som en sammenfatning av det ovenfor kan en si at alderspensjon med garanti under EPES 1968 og samtlige utbetalinger fra pensjonsspareavtaler under IPA er garanterte ytelser. Andre ytelser vil ikke være garanterte.

### **8.3 -- Avgiftspliktens utstrekning** *pensjonsforsikringer*

Hovedregelen for forsikringsutbetalinger er som før nevnt at de er avgiftspliktige når utbetalingen må anses å komme fra avdøde, jf. aal. § 2 åttende ledd første punktum.

Ektefeller, personer som har inngått partnerskap og fra 1. januar 2002 samboere som omfattes av samboerbegrepet i aal. § 47A, skal ikke betale avgift på arv eller gave fra den andre. Se kapittel 4 tredje avsnitt.

Det er videre oppstilt omfattende unntak fra avgiftsplikten for pensjonsforsikringer i aal. § 4 tredje ledd første punktum. Bestemmelsens ordlyd: "Fritatt for avgiftsplikt er rett til pensjon som tilkommer en arving på grunn av avdødes tjenestestilling eller individuell pensjonsavtale for så vidt den tilfredsstillende kravene i skatteloven § 6-47 første ledd bokstav c og ytelsen ikke er garantert å komme til utbetaling." Denne henvisningen må leses slik at det vises til § 6-47 første ledd bokstav c i skatteloven slik denne lød før lovendringen 15. desember 2006.

Begrepet arving er benyttet. Dette kan likevel ikke anses avgjørende og bestemmelsen må også få anvendelse på samboere og andre (begunstigede) person(er) som ikke er arvinger i avdødes bo.

Det første alternativet i aal. § 4 tredje ledd første punktum omfatter en pensjon som tilkommer en person på grunn av avdødes tjenestestilling. Forutsetningen er imidlertid at pensjonsforsikringsavtalen mellom arbeidsgiveren og forsikringsselskapet er i samsvar med skatteloven § 6-46 og lov om foretakspensjon.

Forsikringsavtaler mellom en arbeidsgiver og et forsikringsselskap som ikke fyller vilkårene etter skatteloven og lov om foretakspensjon, følger reglene om livrente. Livrenteforsikring er behandlet under kapittel 7.

Det andre alternativet i aal. § 4 tredje ledd første punktum omfatter pensjon etter "individuell pensjonsavtale for så vidt den tilfredsstillende kravene i skatteloven § 6-47 første ledd bokstav c".

Pensjonsforsikringer som ikke er garanterte, vil følgelig alltid være avgiftsfrie.

**Eks:**

Peder Ås hadde tegnet en individuell pensjonsavtale. Da han døde tilkom utbetalingene hans samboer Marte Kirkerud. Da ingen ytelser under en individuell pensjonsavtale er garantert var forsikringsutbetalingene avgiftsfrie etter aal. § 4 tredje ledd.

Garanterte pensjonsforsikringer vil som utgangspunkt være avgiftspliktige. Utbetalinger til barn under 21 år eller ervervsuføre barn er imidlertid avgiftsfrie. Dette følger av lang praksis.

Da utbetalinger under en kollektiv pensjonsforsikring alltid går til ektefelle og/eller barn under 21 år, vil utbetaling under disse aldri være avgiftspliktig.

En definisjon av en garantert pensjonsforsikring er at pensjonsforsikringen kommer til utbetaling uansett hvilke persongrupper som lever på dødsfallstidspunktet. Forsikringsbeløpet vil bli utbetalt dødsboet dersom ingen er oppført som begunstiget verken etter standardvilkårene eller ved særskilt begunstigelse.

Garanterte forsikringsytelser vil kun være alderspensjon med garanti under EPES 1968 og enhver utbetaling under en pensjonsspareforsikring under IPA. Det vises til gjennomgang av de ulike pensjonsforsikringsytelsene under punkt 8.2 ovenfor.

Dersom det ikke er oppnevnt begunstiget person(er) og forsikringen er en individuell pensjonssparing eller alderspensjon med garanti under EPES 1968, vil ytelsen bli utbetalt boet som en engangsyttelse.

**Eks:**

Peder Ås hadde tegnet en individuell pensjonsspareavtale. Da han døde tilkom utbetalingene hans samboer Marte Kirkerud. Samboerne var ikke omfattet av samboerbegrepet i aal. § 47A. Da enhver ytelse under en pensjonsspareavtale er garantert var forsikringsutbetalingene avgiftspliktige

Etter aal. § 4 tredje ledd tredje punktum var utbetalingen fritatt for avgiftsplikt dersom arvingen innen tre måneder fra utbetalingsdatoen reinvesterte i ny IPA. Etter 12. mai 2006 har det ikke lenger vært anledning til å investere i ny IPA-kontrakt, og muligheten til å oppnå avgiftsfrihet for de utbetalte midler er dermed ikke lenger til stede.

## **8.4 -- Rådighetstidspunktet** *pensjonsforsikringer*

### **8.4.1 --- Betydningen av rådighetstidspunktet**

For "betydningen av rådighetservervet" vises det til behandlingen av dette under punkt 5.4.1.

### **8.4.2 --- midlene utbetales begunstiget person(er)**

Når en forsikring utbetales begunstiget person(er) anses midlene i sin helhet for ervervet ved første termins forfall, jf. aal. § 10 første ledd første punktum.

I de tilfeller der det er vanskelig å fastsette kapitalverdien av en pensjonsforsikring, eller det er hensiktsmessig av andre grunner, vil rådigheten i følge aal. § 10 første ledd annet punkt kunne anses ervervet etterskuddsvis for hvert enkelt års verdi av inntektsnyttelsen. Dette vil særlig gjelde ved pensjonsforsikring med investeringsvalg, unit link. Det skal da foretas verdsettelse for hvert år.

### **8.4.3 --- Privat skifte, midlene utbetales dødsboet**

I de tilfeller der det ikke er oppnevnt begunstiget og forsikringsbeløpet utbetales dødsboet ved privat skifte, anses rådigheten for ervervet ved dødsfallet, jf. aal. § 9 første ledd bokstav a.

### **8.4.4 --- Offentlig skifte, midlene utbetales dødsboet**

Tilfeller der forsikringsbeløp blir utbetalt dødsboet under offentlig skifte er regulert i aal. § 9 første ledd bokstav b. Der det ikke er personer som er begunstiget, men midlene likevel kommer til utbetaling, og boet skiftes offentlig, anses rådigheten normalt for ervervet ved utlodningen. Rådigheten anses ervervet ved utlevering eller tilbakelevering dersom dette gjøres. Midlene anses imidlertid ikke ervervet på nevnte tidspunkt dersom et høyere avgiftsgrunnlag har vært lagt til grunn ved tidligere avgiftsfastsettelse ved privat skifte "og fristen for å påklage den tidligere verdsettelse er utløpet ved åpningen av offentlig skifte, jf. §§ 35 og 37."

## **8.5 -- Verdsettelse** *pensjonsforsikringer*

En pensjonsforsikring vil aldri ha gjenkjøpsverdi. Verdien av forsikringen skal da settes til rentens kapitalverdi etter aal. § 14 annet ledd første punktum og aal. § 13. I følge aal. § 13 skal kapitalverdien av en inntektsnyttelse fastsettes på grunnlag av rentens årlige verdi og

antatte varighet. Det er oppstilt en tabell over kapitalverdien av en krone hvert år i et visst antall år. Dersom rentens varighet avhenger av varigheten av en eller flere personers levetid og denne alderen er kjent, er det oppstilt en tabell for hvor mange år denne personen statistisk sett vil leve. Dersom varigheten av renten er ukjent av andre årsaker, fastsettes den til 15 år med mindre det sannsynliggjøres at den vil være lengre eller kortere, jf. aal. § 13 tredje ledd.

I de tilfeller der rådigheten i følge aal. § 10 første ledd annet punktum anses ervervet etterskuddsvis for hvert enkelt års verdi av inntektsnyttelsen, skal verdifastsettelsen foretas for hvert enkelt år.

Når renten opphører innen ett år etter første termins forfall eller bruksrettens inntreden, skal avgiftsgrunnlaget utgjøre verdien av det som er eller ville blitt mottatt. Dersom avgift allerede er betalt skal for mye betalt tilbakebetales. Dette er regulert i aal. § 13 siste ledd.

I de tilfeller forsikringen utbetales dødsboet som en engangsyttelse, skal verdien settes til forsikringsbeløpet ved rådighetstidspunktet, jf. aal. § 11. I en del tilfeller vil det ta noe tid fra forsikringstilfellet er inntrådt og til forsikringsbeløpet utbetales. Det vil i slike tilfeller kunne påløpe (forsinkelses)renter. Det er rådighetstidspunktet som er avgjørende for om (forsinkelses)rentene skal tas med i avgiftsgrunnlaget. Når forsikringen utbetales begunstiget eller dødsboet ved privat skifte skal forsinkelsesrentene ikke tas med i avgiftsgrunnlaget mens forsinkelsesrentene skal tas med i avgiftsgrunnlaget når forsikringsbeløpet utbetales dødsboet ved et offentlig skifte.

## 9 Viktig unntak: Aal. § 2 åttende ledd annet punktum

### 9.1.1 --- Erstatningsutbetaling

Det forekommer at avdøde har forulykket under omstendigheter som gjør at det foreligger erstatningsansvar. Erstatningsutbetaling for tap av forsørger vil ikke være arv (eller gave) og vil følgelig være avgiftsfri.

### 9.1.2 --- Forsikringsutbetaling under en ansvarsforsikring

I følge aal. § 2 åttende ledd annet punktum skal det ikke svares avgift av "utbetalinger til dekning av ansvar for økonomisk tap som mottakeren påføres som følge av dødsfallet".

Mottakeren må altså være påført økonomisk tap som følge av dødsfallet. For at økonomisk tap skal oppstå må det ha foreligget et forsørgerforhold. Det er imidlertid ikke påkrevet at det har foreligget forsørgeransvar.

Det andre vilkåret, "utbetalinger til dekning ...", innebærer at det må være noen som er erstatningsansvarlig i forbindelse med dødsfallet. Bestemmelsen gjelder direkte kun de tilfeller der skadevolder har en ansvarsforsikring som kommer til utbetaling. Utbetaling under en yrkesskadeforsikring eller en bilansvarsforsikring er eksempler på forsikringsutbetalinger som er avgiftsfrie etter denne bestemmelsen. Da utbetaling under en ansvarsforsikring vil være begrenset til økonomisk tap, vil følgelig hele forsikringsutbetalingen være avgiftsfri.

#### Eks:

Marte Kirkerud kjørte av veien og inn i en fjellvegg og døde som følge av skadene hun pådro seg. Hun etterlot seg samboeren Peder Ås. Samboerne hadde hatt et integrert menneskelig og økonomisk samboerskap, men var ikke omfattet av samboerbegrepet i aal. § 47A. Det var på det rene at Peder Ås hadde lidt økonomisk tap og han fikk utbetalt et større beløp for tap av forsørger fra bilens forsikringsselskap. I dette tilfellet er begge vilkårene i aal. § 2 åttende ledd oppfylt, dvs. at det er noen som kan holdes erstatningsansvarlig for dødsfallet og at det

faktisk foreligger et økonomisk tap. Videre vil det ikke bli utbetalt mer enn det økonomiske tapet. Hele forsikringsutbetalingen under ansvarsforsikringen vil følgelig være avgiftsfri etter aal. § 2 åttende ledd annet punktum.

### **9.1.3 --- Forsikringsutbetaling som trer i stedet for utbetaling under en ansvarsforsikring**

I henhold til Finansdepartementets uttalelse av 15. august 1997 antas det at avgiftsfritaket i aal. § 2 åttende ledd annet punktum også omfatter utbetaling fra en ulykkesforsikring på avdødes hånd i den utstrekning forsikringsbeløpet kommer til avløsning av forsikringsbeløp som ville ha vært fritatt etter bestemmelsens annet punktum.

Det må m.a.o. foreligge et ansvar og et økonomisk tap. Videre vil beløpets størrelse være begrenset til det økonomiske tapet. Det må i slike tilfeller foretas en konkret erstatningsutmåling, men en kan i en viss utstrekning se hen til standardisert erstatningsutmåling som er oppstilt ved yrkesskadeforsikring, jf. Forskrift om standardisert erstatning etter lov av 16. juni 1989 nr 65 om yrkesskadeforsikring som ble gitt ved kronprinsregentens resolusjon 21. desember 1990.

Fritaket i aal. § 2 åttende ledd annet punktum gjelder imidlertid ikke andre typer forsikringer. Utbetalinger iht. livsforsikringer mv. vil følgelig uansett være avgiftspliktig i samsvar med hovedregelen i aal. § 2 åttende ledd første punktum.

#### **Eks:**

Marte Kirkerud ble påkjørt av en bil og døde som følge av påkjørselen. Hun etterlot seg samboeren Peder Ås. Samboerne hadde hatt et integrert menneskelig og økonomisk samboerskap, men var ikke omfattet av samboerbegrepet i aal. § 47A. Det var på det rene at Peder Ås hadde lidt økonomisk tap. Marte Kirkerud hadde tegnet en ulykkesforsikring på kr 1 300 000.- med Peder Ås som begunstiget. Marte Kirkerud hadde også tegnet en livsforsikring på kr 500 000.- med Peder Ås som begunstiget. Det ble kun utbetalt kr 400 000.- under ansvarsforsikringen selv om det var klart at det økonomiske tapet var på kr 800 000.-. Reduseringen av utbetalingen under ansvarsforsikringen ble gjort pga. at det ble utbetalt så store forsikringsbeløp ellers og at dette kan tas i betraktning ved utmålingen.

Utbetalingen på kr 400 000.- under ansvarsforsikringen vil være avgiftsfri iht. aal. § 2 åttende ledd annet punktum. Utbetaling under livsforsikringen vil ikke være omfattet av avgiftsfritaket i aal. § 2 åttende ledd annet punktum. I tråd med Finansdepartementets rundskriv vil utbetaling under en ulykkesforsikring være omfattet av aal. § 2 åttende ledd annet punktum. Beløpet vil imidlertid være begrenset til det økonomiske tapet. Dette innebærer at det skal tas utgangspunkt i det økonomiske tapet og gjøres fradrag for utbetalingen på kr 400 000.- under ansvarsforsikringen. Av utbetalingen under ulykkesforsikringen på kr 1 300 000.- vil følgelig kr 400 000.- være avgiftsfri etter aal. § 2 åttende ledd annet punktum, mens kr 900 000.- vil være avgiftspliktig i tråd med hovedregelen i aal. § 2 åttende ledd første punktum.

## **10 Ulike forhold**

### **10.1 -- Forsikringsutbetaling ved død. – Arv eller gave?**

Utbetaling av forsikringsytelser på bakgrunn av begunstigelse blir ansett som gave, mens utbetaling av forsikringsytelser til dødsboet blir ansett som arv.

### **10.2 -- Aal. § 17 – Fradrag for mindreårige arvinger**

I følge aal. § 17 skal det i arv den avgiftspliktige får fra sin forsørger gjøres et fradrag for hvert år som mangler på at vedkommende har fylt 21 år. Det årlige fradragsbeløpet

fastsettes av Stortinget, og er med virkning for rådgjetersverv f.o.m. 1. januar 2002 50 000 kroner.

Det tales om arv, og i den grad forsikringsutbetalingen blir utbetalt dødsboet og det er arvinger under 21 år, kommer bestemmelsen til anvendelse for disse.

Like sikkert er det at bestemmelsen ikke kommer til anvendelse på gaver mens forsørger lever. Dette innebærer at overføring eller utbetaling av forsikringer mens giver lever, ikke omfattes av aal. § 17.

I en mellomstilling er forsikringsbeløp som blir utbetalt forsørgede barn under 21 år ved død på bakgrunn av begunstigelse. Dette blir betraktet som gave. Formålet med aal. § 17, dovs. at man ikke skal måtte betale avgift av et beløp tilsvarende det en ville ha mottatt av forsørger dersom vedkommende hadde levd, gjør seg like sterkt gjeldende uansett om utbetalingen er arv eller en forsikringsutbetaling på bakgrunn av begunstigelse ved død. Dette taler for og gjør at slike forsikringsutbetalinger omfattes av aal. § 17.

### **10.3 -- Avgiftsberegning når negativ boverdi og det utbetales forsikringsbeløp**

Dersom forsikringsbeløpet utbetales dødsboet kan det gjøres fradrag i forsikringsbeløpet for negativ verdi i boet for øvrig, jf. aal. § 15.

Dersom forsikringsbeløpet utbetales begunstiget, vil forsikringsutbetalingen(e) gå utenom boet. Det kan derfor ikke gjøres fradrag i forsikringsbeløpet for negativ verdi i boet. Dette vil imidlertid sjelden få urimelige konsekvenser da det ikke vil være naturlig å overta avdødes gjeldsforpliktelser i slike tilfeller, men heller kun motta forsikringsutbetalingene.

### **10.4 -- Avslag på falt arv etter aal. § 8 tredje ledd**

Iht. aal. § 8 tredje ledd kan det gis avslag i arvemidler, men ikke i gavemidler. Dette innebærer at det kan gis avslag i forsikringsutbetalinger til dødsboet, men ikke i forsikringsutbetalinger på bakgrunn av begunstigelse.

## **11 Arveavgift og skatt**

### **11.1 -- Innledning**

I enkelte tilfeller kan det forekomme at hele eller deler av en forsikringsutbetaling både er arveavgiftspliktig og skattepliktig som inntekt. Da det er et overordnet prinsipp at dobbeltbeskatning så lang som mulig bør unngås, er det gitt enkelte regler både i arveavgiftsloven og skatteloven for å avhjelpe dette.

### **11.2 -- Arveavgiftsloven § 2 åttende ledd tredje punktum**

Aal. § 2 åttende ledd tredje punktum lyder som følger: "Grunnlaget etter første punktum reduseres med skatt på avkastning som regnes som fordel vunnet ved kapital etter skatteloven § 5-20 annet ledd b."

Skatteloven § 5-20 annet ledd b. fastslår skatteplikt på "avkastning på sparedelen av en livsforsikring (kapitalforsikring) med investeringsvalg uten garantert avkastning."

En kapitalforsikring kan enten tegnes som en ren risikoforsikring eller som en kombinert forsikring. Den kombinerte forsikringen har både en risikodel og en sparedel. I de forsikringsavtalene som ikke har garantert avkastning, er det forsikringstaker som velger hvordan midlene skal plasseres (for eksempel i aksjefond). Kunden vil da ha hele risikoen for eventuell gevinst eller tap.

En eventuell positiv avkastning blir skattepliktig først når forsikringen kommer til utbetaling (dette i motsetning til produkter der selskapet garanterer en fast avkastning, og hvor denne tilordnes avtalen og blir skattepliktig fortløpende). Ved utbetaling til arveavgiftspliktig mottaker innebærer det at deler av utbetalingen både kan være skattepliktig og arveavgiftspliktig. En slik dobbeltbeskatning avhjelpes gjennom at det ved avgiftsberegningen gis fradrag for den skatten som er betalt på avkastningen.

Aal. § 2 åttende ledd tredje punktum er avgrenset til kun å gjelde denne typen forsikringsutbetalinger. Dette følger av henvisning til skatteloven § 5-20 annet ledd b). (Se også Ot. prp. 68 2003-2004). Bestemmelsen kommer derfor ikke til anvendelse på andre forsikringsutbetalinger enn de som faller inn under ovennevnte.

### **11.3 -- Skatteloven § 6-16**

Skatteloven § 6-16 lyder som følger: *"Når krav på en fordel er ervervet ved arv eller gave og fordelene regnes som inntekt, gis fradrag for arveavgift som er betalt av fordelene."*

Denne regelen gjelder både løpende ytelser som livrenter og pensjoner, men vil også kunne anvendes på engangsbeløp som for eksempel utbetalinger under en IPA-forsikring til dødsbo eller avdødes arvinger. Da det etter denne bestemmelsen skal gis fradrag i inntekt, er det ligningsmyndighetene som må sørge for dobbeltbeskatning unngås.